

Kırsal Kalkınma Yaklaşımına Farklı Bir Bakış: Yoksul Yanlısı Turizm ve Elazığ İli Örneği

Hüseyin DOĞAN^{1*}, Nilgün SANALAN BİLİCİ²

^{1*} Bingöl Üniversitesi, 12000, Bingöl

² Atatürk Üniversitesi, Turizm Fakültesi, 25000, Erzurum.

Öz

Küreselleşme politikalarının uygulamaları sonucunda ortaya çıkan ve giderek artan bir şekilde devam eden ve ekonomik bunalımlar ile kendini hissettiren yoksulluk problemi tüm dünyada özellikle dezavantajlı gruplardaki bireyler üzerinde olumsuz etkisini göstermektedir. Yerküre üzerinde yoksul halkın %70'i kırsal alanlarda hayatlarını devam ettirmektedir. Yoksulluk sorunu bu insanları şiddetli bir şekilde etkilemektedir. Bu bağlamda ortaya atılan Yoksul-Yanlısı Turizm Yaklaşım Modeli, kırsaldaki yoksulluk sorununa çözüm getirmeyi, kalkınmasını sağlayamayan bölge ve mekanların turizm potansiyelini aktif hale getirmeyi ve bu bölgelerde farkındalık sağlamayı hedeflemektedir. Elazığ ilinde gerçekleştirilen bu çalışma ile Yoksul-Yanlısı Turizm Yaklaşım Modelinin burada uygulanabilirliği sayesinde kırsal kalkınma politikasına farklı bir bakış açısı getirmektedir. Elazığ ilinde uygulanan anket çalışması ile yoksulluk problemine turizmin katkı sunacağı, sektörün geliştirilmesi sonucunda ivme gösteren bir sektör olacağına yönelik bulgular saptanmıştır. Turizm ile ilgili gerekli envanter, yatırım ve tanıtım faaliyetleri sonucunda turizm sektörünün çarpan etkisinden Elazığ ilinin faydalanılacağını söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Kalkınma, Turizm, Yoksul-Yanlısı Turizm, Elazığ

A Different Perspective to Rural Development Approach: Pro-Poor Tourism and Elazığ Case

Abstract

The problem of poverty, which has arisen as a result of the implementation of globalization policies and which continues increasingly, and which makes itself felt with economic crises, has a negative impact on individuals in disadvantaged groups all over the world. 70% of the poor people on earth live in rural areas. The problem of poverty affects these people severely. The Poor-Pro-Tourism Approach Model introduced in this context aims to provide solutions to the problem of rural poverty, to activate the tourism potential of the regions and places that cannot develop and to raise awareness in these regions. Thanks to the applicability of the Poor-Pro-Tourism Approach Model with this study carried out in Elazığ province, it is to bring a different perspective to rural development policy. With the survey study carried out in Elazığ province, findings have been determined that tourism will contribute to the poverty problem and it will be a sector that shows momentum as a result of the development of the sector. It is possible to say that Elazığ province will benefit from the multiplier effect of the tourism sector as a result of the necessary inventory, investment and promotion activities related to tourism.

Keyword: Rural development, Tourism, Pro-poor tourism, Elazığ.

1. Giriş

Küreselleşen dünyamızda hızlı bir şekilde ilerleme kaydeden teknolojik ve ekonomik gelişmelere rağmen küreselleşmenin kaldıracı olan yoksulluk sorunu hala ülkelerin önünde çözüm bekleyen bir sorun olarak varlığını etkili bir şekilde göstermektedir. Birleşmiş Milletler (BM) tarafından 2000 yılında kabul edilen “*Binyıl Kalkınma Hedefleri*” ile 21. yüzyılda aşırı yoksulluğun ve açlığın asgari düzeye çekilmesi konusunda turizm sektörünün katalizör görevi göreceği saptanmıştır. Bu doğrultuda ortaya atılan yoksul-yanlısı turizm yaklaşımı ile geri kalmış bölgelerin ve kalkınma yönünden yeterli ilerlemeyi sağlayamayan bölgelerde turizm potansiyelinin aktif hale getirilmesi, turizm ile özdeşleşmiş mekânlar dışındaki alanlara yönlendirilmesi, kırsal nüfusun kalkınması için yoksul-yanlısı turizm uygulamalarıyla kırsal kalkınmanın arzu edilen aşamaya getirilmesi bu yaklaşım modelinin hedefi ve amacı olarak belirlenmiştir.

Kırsal kalkınma; toplumsal, kültürel ve iktisadi yönü kapsayan, evrensel kriterler ve adalet ölçütleriyle geliştirilen, devlet refahından pay edilen, yoksulluk probleminin ortadan kaldırıldığı, yaşamın dizayn edildiği kırsal alanlar oluşturmayı temel alan bir süreçtir (Cengiz ve Akkuş, 2012). Bu bağlamda kırsal kalkınma kavramının ne olduğunun doğru bir şekilde ortaya konulabilmesi için bu ifadenin tamamlayıcısı kırsal alan kavramının tanımlanmasında herhangi bir sakınca görülmemektedir (DPT, 2006). Uluslararası kuruluş olan OECD kırsal alanlar nüfus yoğunluğuna göre tanımlanmaktadır: Nüfus yoğunluğu km²'ye 150 bireyin altında olduğu mekânlar kırsal alan sayılmakta iken (Güder, 1998), ülkemizde kırsal alanlar; 20.000 ve 20 binden fazla nüfusa sahip kent dışında olan mekânlar olarak tanımlanmaktadır (DPT, 2006). 21 yüzyılın potansiyel aktiviteleri içerisinde yer alan turizm sektörünün ne denli güçlü olduğu, istihdam ortamı yaratabilmesinin diğer sektörlerle nazaran daha az maliyetli olduğu, yoksullukla mücadele edebilme kapasitesinin yüksek olmasından dolayı Dünya Turizm Örgütü (WTO) turizme farklı ve önemli bir misyonu yükleyen bir diğer önemli uluslararası kuruluştur (Samırkaş ve Bahar, 2013). Turizmin 54 sektörü (inşaat, balıkçılık, mobilya sektörü, gıda ve içecek sektörü vb.) doğrudan harekete geçirebilme özelliği, sektörün önemini ortaya koyan bir başka veridir (AKTOB, 2014).

Yoksul-yanlısı turizm yaklaşımı, turizmin yoksulluğu asgari düzeye çekme ve azaltma kapsamında kırsal kalkınma ile güçlü ilişkisi olan bir yaklaşım tipidir. Bu yaklaşım modeli yalnız bir türe özgü olmayan turizm endüstrisinin kendisi değildir. Çünkü birbiri ile koordinasyon içerisinde olan yerel paydaşları (hükümet, sivil toplum kuruluşları, özel teşebbüs, üreten ve karar verenleri kapsamakta) içermektedir (Çetin, 2012).

Bu yaklaşım modeli ilk olarak Birleşik Krallık (İngiltere) tarafından Güney Afrika'daki halkın sürdürülebilir ekonomik kazançlarının turizm sektörü tarafından karşılanması çalışmasının sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda İngiltere; 1999 yılında Birleşmiş Milletler (BM) öncülüğünde yapılan sürdürülebilir kalkınma adlı toplantıda turizm sektörünün Güney Afrika'da yoksulluğu azaltmada gösterdiği başarıyı hükümetlerle paylaşarak akabinde bir sonraki buluşma için sürdürülebilir kalkınmanın farklı bir alana doğru gidebileceği ifade edilmiştir (Samırkaş ve Bahar, 2013). Sektörün yoksul-yanlısı yaklaşım modeli olarak görülmesinin bir başka nedeni ise DTÖ'ne göre 2020 yılında 1,6 milyar kişinin bulunduğu yerden bir başka yere seyahat edeceği, diğer nedeni ise emek-yoğun bir sektör olmasından mütevellit, nitelikli personel yanında, niteliksiz kişilere istihdam alanı yaratabilmesi, dezavantajlı grupların (kadınlar, gençler, çocuklar ve engelliler, yaşlılar ve eski hükümlüler) ekonomik döngünün içerisine katılarak, topluma entegre olmaları ve sosyal yönden topluma katılabilmelerine imkan sağlamaktadır (Özbek, 2012).

Yoksul kişiler turizm sektörüne doğrudan ve dolaylı olarak iki şekilde katılabilmektedirler. Doğrudan katılım: otellerde istihdam, rehberlik ve satıcı şeklinde, dolaylı katılım ise: turizm sektörüne tedarik sağlayan (örn; inşaat, sebze satıcı. vd.) zincir sektörle vasıtası ile katılabilmektedirler (Spenceley, vd., 2009). Yerküre üzerinde yaşayan 4 yoksul insandan 3'ü kırsal alanlarda hayatlarını devam ettirenleri etkilemektedir. Kırsal alanlar sosyo-ekonomik yaşam unsurlarını önemli bir şekilde doğal kaynaklardan karşılamakta, sosyo-ekonomik gelişme yavaş işlemekte ve yaşam biçimleri gelenek-görenek değerler ölçüsünün sınırlarını aşmamakta, teknolojik ilerlemenin yaşama ve üretim imkânlarına yansması zaman almaktadır. (Uzunpınar, 2008). Böyle bir ortamda turizm sektörünün geliştirilmesiyle birlikte sosyo-refah kalkınmaya pozitif katkı sağlayacağı belirtilmektedir. Kısa vade turizm ile meydana gelebilecek sosyo-refah içerikli yapı beraberinde kırsal alanda yaşayanlara değişiklikler sunacaktır (Çeken, 2008).

Ülke ekonomileri için turizm sektörünün önemli bir gelir yaratma kaynağı olduğu yadsınamaz bir gerçektir (Vural, 2019). Dünyanın en hızlı şekilde büyüyen ve gelişme gösteren sektörlerinden turizmin; İstihdama ve refah yaratmaya sunmuş olduğu katkı ile yoksulluğun düşürülmesinde ve giderilebilmesinde etkisinin olabileceği ifade edilmektedir (TÜROFED, 2018). Sürdürülebilir kalkınma ve 2030 gündemi doğrultusunda turizmin beş rolünden birisi olan sosyal kapsayıcılık ve yoksulluğun azaltılmasında ve kalkınmanın sağlanmasında turizm endüstrisinin katalizör görev göreceği söylenmektedir (URL-1, 2019).

Yoksulların doğal ve kültürel hayatlarının dışına çıkmadan, onların bu hayat içerisinde kalabilmelerine olanak sağlayan ve yoksulluğun azaltılmasına yardımcı olabilecek en uygun sektörün turizm olduğunu söyleyebiliriz (Roe, vd., 2001).

Literatürde Yoksul-yanlısı Turizm Yaklaşım Modeli: Kalkınma, bölgesel sosyo-ekonomik dengesizlikler ve bu yaklaşım modeli ile olan bağlantıyı ortaya koyan çalışmalar, kalkınma hamlesini sağlayamamış geri kalmış bölgelere yönelik farkındalık çalışmalarına dönük saha araştırmalarından meydana gelen bir çalışmadır. Ashley vd. (2000) tarafından gerçekleştirilen çalışmada turizmin yoksullar üzerindeki etkisi, yoksulların var olagelen geçim kaynaklarını ne şekilde etkide bulunduğuna yönelik bir çalışmadır. Bowden (2005)'nin araştırma çalışmasında kırsal alanların ilerlemesinde turizmin önemine ve farkındalığına vurgu yapılarak, yoksullukla etkin mücadelede etkili bir araç olabileceği sonucuna varılmıştır. Lewis ve Brown (2007)'nin araştırmalarında yoksul-yanlısı turizm yaklaşım modelinin gelişme içerisinde olan ülkelerin kalkınmasında önemli bir yerde olduğu ifade edilmektedir. Özbek (2012) yoksullukla mücadelede sektörün önemine değinmiş ve turizmin yoksul-yanlısı olabilmesi için kilit paydaşların bu yaklaşım modeline önem vermelerinin gerektiği ifade edilmiştir. Çetin (2012) 'in çalışmasında bu yaklaşım modelinin yoksullukla mücadelede etkili olabilmesi için olumlu ve olumsuz yanları üzerinde durulmuştur. Kafa (2014)'nin araştırmasında bu yaklaşım modeline ulusal politikalarda öncelik tanınması, özel sektörde farkındalık yaratılması sonucunda yoksullukla mücadelede bu yaklaşım modelinin etkili olabileceği söylenebilir.

Bu çalışmanın amacı ise bir yaklaşım modeli olan Yoksul-yanlısı Turizm Yaklaşım Modeli; kalkınma açısından ilerleyememiş bölgelerde turizm potansiyelini aktif duruma getirerek mevcut turizm envanterinin ortaya çıkarılması, farkındalığın sağlanması ve yatırımların çekilebilmesi ile istihdam alanı oluşturması yoksul-yanlısı turizmin hedefi olarak belirtilebilir. Literatürde son dönemlerde tartışılan konular içerisinde yoksulluğun düşürülmesinde sektörün öneminin ifade edilmesi ve ülkemizde bu alan ile ilgili yapılan akademik araştırmaların nicelik bakımından istenilen düzeyde olmaması ve alandaki eksikliği giderebilecek özgün bir araştırma olabileceği çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

2. Kırsal Kalkınma ve Yoksul-Yanlısı Turizm Yaklaşımı

Kırsal Kalkınma, bireylerin kendi potansiyellerini ortaya çıkararak, insan onuruna yaraşır bir yaşam ortamının oluşturulması, kalkınma noktasında değişim isteklerinin desteklenmesi ve gelir paylaşımında adil davranılması ve diğer olanakların artırılması, doğal mirasın korunması, kırsaldaki zenginliklerin bireyin hayatına yansıtılması ve hissettirilmesi süreci olarak ifade edilmektedir (Mikaeli ve Memlük, 2013). Buna göre Dünya Bankası (WB) 2003 yılında kırsal kalkınma yönteminde değişikliğe giderek belirlemiş olduğu "Yeni Kırsal Kalkınma Stratejisi" belirlenmiş ve bu belirlenen stratejinin "yoksulluğun azaltılması" yönünde olmasına özel önem verildiği saptanmıştır. (World Bank, 2003). 1980'li yıllardan itibaren küreselleşme söylemleri ile birlikte sermayenin önündeki engellerin kalkmasıyla birlikte yoksulluk sorunu kartopu gibi büyümeye ve ülkelerin yüz yüze kaldığı yoksulluk sorunu günümüzde hala varlığını sürdürmekte ve kendisini hissettirmektedir. (Karacan, 2017). Yerküre üzerinde 2 milyar insan yoksulluk, 753 milyon insan aşırı yoksulluk, çatışmalar ve doğal felaketlerden dolayı yardıma ihtiyaç duyuna kişi sayısı ise 201 milyonu geçmiştir (URL-2, 2019). OXFAM 2019 raporunda 2018 yılında dünyadaki en zengin 26 bireyin toplam serveti, 3 milyar 800 milyon kişinin toplam servetine eşittir. 2018 yılında milyarderlerin gelirleri 900 milyar dolar artarken, aynı sene içerisinde dünya nüfusunun %50'sine tekabül eden yoksul kesimin geliri %11 oranında azalış göstermiştir (OXFAM, 2019).

Dünyanın en hızlı gelişen ve büyüyen sektörü olan turizmin istihdama ve gelir artışı yaratarak refah gelişimine sunmuş olduğu katkısı sebebi ile yoksullun azaltılmasına yardımcı olabileceği ifade edilmektedir (TÜROFED, 2018). Tablo 1'de ülkemizde sektörlerin iktisadi faaliyet kollarına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo1. İstihdamın Sektörlere Göre Dağılımı (Bin Kişi, 15+ Yaş)

	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmetler	Toplam
2014	5.470	5.316	1.912	13.235	25.933
2015	5.483	5.332	1.914	13.891	26.620
2016	5.305	5.296	1.987	14.617	27.205
2017	5.464	5.384	2.095	15.247	28.190
2018	5.297	5.674	1.992	15.774	28.738
2019	4.618	5.392	1.478	15.670	27.157
Toplam	31.637	32.394	11.378	88.434	163.843

Kaynak: URL-3

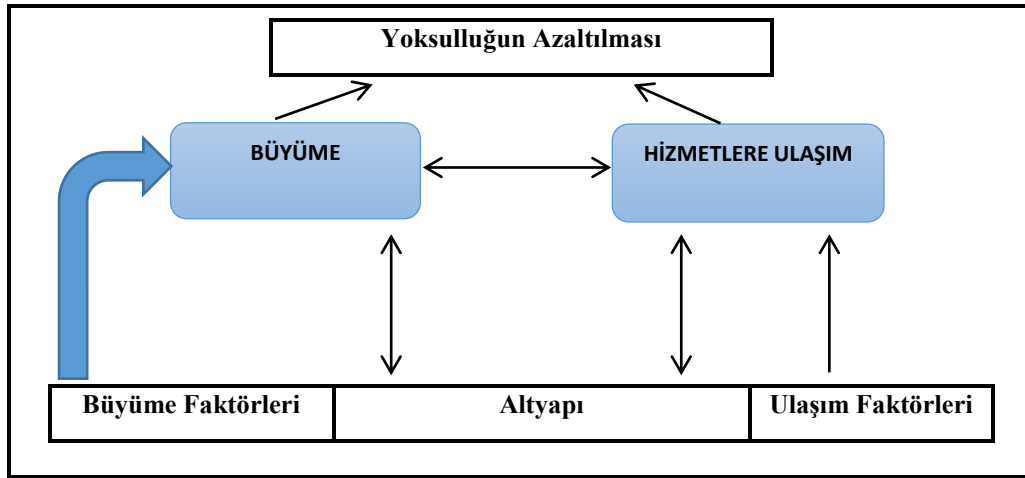
Turizm sektörü hizmetler iktisadi faaliyet kolu içerisinde yer almaktadır. Tablo 1’de görüldüğü gibi diğer sektörlerle göre hizmetler grubunda istihdama katılan kişi sayısında 2014 yılında 13.235 kişi katılırken, 2019 yılında 15.670 kişi katılmıştır. 2014-2019 yılları arasında hizmetler sınıfında toplamda 88.433 kişi istihdama katılmıştır. Tablo 2’de ise 2017 yılında istihdamın sektörel dağılımına bakıldığında hizmetler sektörü istihdamın yüzde 54,1’ine katkı sağlarken hizmetler sektörü içerisinde yer alan konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetinin istihdama sunmuş olduğu katkı %5,4 ‘tür. Bu oran bile 2017 yılında konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetinin istihdama sunmuş olduğu katkı, inşaat sektörünün toplam istihdama sunmuş olduğu yüzde 7,4’lük katkıya hemen hemen yaklaşılabildiğini göstermektedir.

Tablo 2. Sektörel İstihdam Dağılımı (Bin Kişi)

Sektörel İstihdam Dağılımı 2017 Yılı	Toplam	İstihdam (Yüzde)
Hizmetler Sektörü	13.724	48,7
Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyeti	1.523	5,4
Tarım Sektörü	5.464	19,4
Sanayi Sektörü	5.384	19,1
İnşaat Sektörü	2.095	7,4
Genel Toplam	28.190	100

Kaynak: URL-4.

Yoksul-Yanlısı Turizm; yoksullar için kalıcı ve net faydalar sağlayabilen bir turizm modeli olarak görülmektedir. Bu turizm modelinin bir yaklaşım olmasının gayesi ise yoksulları karar alma süreçlerine dâhil etmek, ekonomik büyüme ve gelişimden fayda görebilmelerine imkân tanımak, bu esaslar ile birlikte onların yaşam şartlarını buldukları konumdan daha iyi bir noktaya getirmek, yaşanılabilir ekonomik buhranlardan etkilenmemelerini sağlamak üzere önlem ve tedbir politikaları geliştirmek ve bu yaklaşım modelinin başarısı için yoksullara dönük bir ekonomik büyüme politikasını ortaya koymak gerekmektedir (Özbek, 2012).

Kaynak: Launch, T. (2005). Connecting East Asia: A New Framework for Infrastructure, p.77.

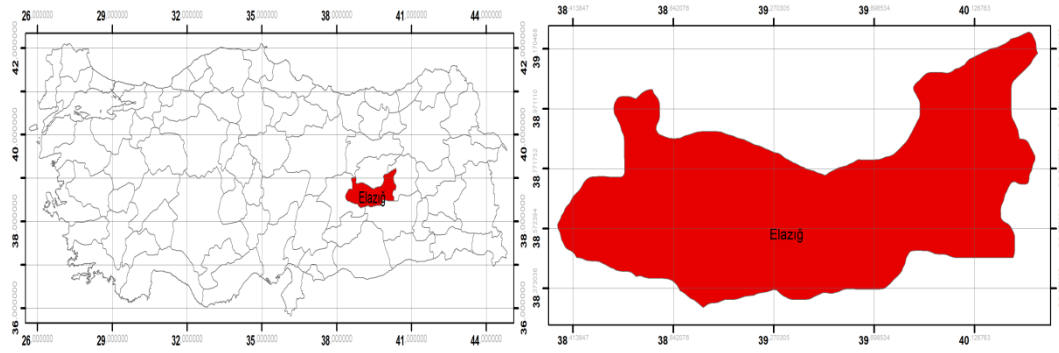
Şekil 1. Yoksulluğu Azaltma ve Büyüme Arasındaki Bağlantılar

Yoksulluğu azaltma ve büyüme arasındaki ilişkide görüleceği üzere yapılabilecek altyapı yatırımları ile hizmetlere erişimin kolay olabileceği ekonomilerde, doğrudan yoksulluğu azaltabileceğine sunacağı etki görülmektedir (Şekil 1). Turizm sektörünün Yoksul-Yanlısı olabilmesi adına sektörün derinleştirilmesinden ziyade, sektördeki imkânların yoksullara sunulabilmesi adına 3 temel noktaya odaklanmak gerekmektedir (Özkök, 2006):

- Yoksul diye adlandırılan bireylerin ekonomik kazanımlardan faydalanabilmelerine yönelik imkânların artırılması,
- Sektör ile alakalı olumsuz sosyo-çevresel etkilere yönelinmesi,
- Yoksulların önündeki bariyerler, politika ve süreç reformları ile ortadan kaldırılması, karar alma süreç ve planlamalarına yoksul bireylerin katılımının desteklenmesi, teşvik edilmeleri, yeni turizm ürünleri gelişim süreçlerinde yoksul kişiler ile özel sektör arasında köprü kurulması,

3. Materyal ve Metot

Araştırmada 2018 yılında T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından TRB1 bölgesi olarak adlandırılan Malatya-Elazığ-Bingöl-Tunceli planlama bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı açıklama raporunda; 4000 bin yıllık bir geçmişe sahip olan Harput (Elazığ) bölgesi ve hazar gölü kıyısında gerçekleştirilen ve sürdürülen faaliyetler sonucunda yerleşimin ikincil sektör olarak turizm gelişmesi öne çıkmaktadır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2018). Ayrıca 2023 Türkiye Turizm Strateji belgesine göre öncelikli turizm türleri içerisinde yer alan kültür, kış ve termal turizm potansiyellerini içerisinde barındırması (Kültür ve Turizm Bakanlığı 2023 Türkiye Turizm Strateji Belgesi, 2007) Elazığ ilinin tercih edilme nedenidir. Çalışmada ulusal ve uluslararası kaynaklardan olabildiğince yararlanılmaya çalışılmıştır. Ülkemizde ve dünyada gerçekleştirilen istatistiki bilgilerden faydalanmaya önem verilmiştir. Araştırmada nicel araştırma tekniklerinden anket yöntemi tercih edilmiştir. Anket uygulaması 01 Aralık 2018-31 Aralık 2018 tarihleri arasında Elazığ ilindeki turizm paydaşlarına (kamu kurumları, firat kalkınma ajansı, oda temsilcileri, otel ve seyahat acente işletme yöneticileri, Üniversite ve kırsal kalkınma il koordinatörlüğü) uygulanmıştır. Bu çalışmada evren yaklaşık olarak 500 kişiden oluşmakta ve evreni temsil edebilecek örneklem sayısı 218 kişidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Evreni oluşturan kitleden olanaklar ve kısıtlılıklar nezdinde en fazla sayıda örnekleme erişme yolu tercih edilmiş olup bu kapsamda 218 kişiye anket uygulaması yeterli iken; Elazığ ilinde 144 anket ve Bingöl ilinde 126 anket olmak üzere toplamda 270 kişiye anket uygulanmıştır. %95 güvenilirlik düzeyinde, hatalı, eksik ve çıkarılan anket bulunmamaktadır. Anket örneği 2018 yılı güncel resmi verileri (asgari ücret) dikkate alınarak oluşturulmuştur. Anket uygulanacak grup belirlenirken Yoksul-Yanlısı Turizm Yaklaşımı ile ilgili ve bu yaklaşım modelinin kalkınmaya olan etkisi konusunda doğru ve donanımlı bilgiye sahip kişilerin Elazığ ilinde az olduğu fikriyle turizm, kalkınma ve kırsal kalkınma konusunda uzman kişiler tercih edilmiştir.

Harita 1. Elazığ İli.

Elazığ Doğu Anadolu Bölgesinin Yukarı Fırat Bölümünde, deniz seviyesinden yüksekliği 1067 m. Yüzölçümü 9153 km²'dir. Ülke topraklarının %1,2'sin meydana getiren il sahası 40⁰ 21 ile 38⁰ 30 doğu boylamları, 38⁰ 17 ile 39⁰ 11 kuzey enlemleri arasında konumlanmaktadır. İlde ulaşım karayolu, havayolu ve demiryolu ile sağlanmaktadır (URL-5, 2019). İlin 2003 yılında sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması 36 iken, 2011 yılında bu gelişmişlik sıralaması 39 olmuştur (FKA TRB1 Bölge Planı, 2014).

4. Araştırma Bulguları

Bu çalışmada elde edilen verilerin değerlendirmesinde SPSS 21.0 (Statistical Package for the Social Sciences) istatistik paket program kullanılmıştır. Veriler değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotlar (frekans, yüzde, ortalama, standart sapma) kullanılmıştır. Araştırmaya %72,9 oranında erkek ve %27,1 oranında kadın katılmıştır. Katılımcıların %32,6'ü 41-50 yaş arası bireylerden oluşmaktadır. Katılımcıların eğitim durumuna göre dağılımında; %2,1'i ortaokul mezunu, %10,4'ü lise mezunu, %12,5'i önlisans mezunu, %35,4'ü lisans mezunu ve lisansüstü mezunu katılımcıların oranı ise %39,6'dır. Katılımcıların önemli kısmının lisansüstü eğitimi alanlardan oluşmasının nedeni üniversite çalışanlarına anket uygulandığından dolayı lisansüstü katılımcıların oranı diğerlerine göre daha yüksektir.

Gelir durumuna göre %2,1'i 1650 TL'den az bir gelir elde ederken, %14,6'sı 1651-3000 TL arası bir gelire, %19,4'ü 3001-4500 TL arası bir gelire, 4501-5500 TL arası bir gelire %19,4'ü sahip iken, %44,4'ü 5501 TL ve üstü bir gelire sahiptir. Eğitim durumlarına göre katılımcıların %46,5 eğitim çalışanlarından, %27,1'i hükümet temsilcisi, %2,8'i oda temsilcisi, %2,8'i kalkınma ajansı çalışanları, %9'u seyahat işletmesi yöneticileri ve %11,8'i otel işletmecileri yöneticileridir. %29,2'si mesleklerinde 6-10 yıl arası çalışmakta iken, %4,2'si 1

yıldan az, %21,5'i 1-5 yıl arası, %11,8'i 11-15 yıl arası, 24,3'ü 20 yıl ve daha fazla sürede çalıştıklarını belirtmişlerdir (Tablo 3).

Tablo 3. Demografik Veriler.

Demografik Değişkenler	N	(%)
Kadın	39	27,1
Erkek	105	72,9
Toplam	144	100
20 yaş altı (-)	-	-
21-30 yaş arası	31	21,5
31-40 yaş arası	45	31,3
41-50 yaş arası	47	32,6
51 yaş ve üzeri (+)	21	14,6
Toplam	144	100
Ortaokul mezunu	3	2,1
Lise mezunu	15	10,4
Önlisans mezunu	18	12,5
Lisans mezunu	51	35,4
Lisansüstü mezunu	57	39,6
Toplam	144	100
1650 TL'den az	3	2,1
1651-3000 TL arası	21	14,6
3001-4500 TL arası	28	19,4
4501-5500 TL arası	28	19,4
5501 TL'den fazla	64	44,4
Toplam	144	100
Eğitim	67	46,5
Hükümet temsilcisi	39	27,1
Oda temsilcisi	4	2,8
Kalkınma ajansları	4	2,8
Seyahat işletmeleri	13	9,0
Otel işletmecileri	17	11,8
Toplam	144	100
1 yıldan az	6	4,2
1-5 yıl arası	31	21,5
6-10 yıl arası	42	29,2
11-15 yıl arası	17	11,8
16-20 yıl arası	13	9,0
20 yıldan fazla	35	24,3
Toplam	144	100

Tablo 4'de Katılımcıların %44,4'ü turizmin içinde bulunduğumuz toplumda yoksulluğu azalttığını düşündüklerini, %40,3'üne yoksulluğu azaltmadığını ve %15,3'ü ise bu iki fikre katılmadığını belirtmişlerdir. En yüksek oranda alınan cevaplar ile turizmin toplum içerisinde yoksulluğu azalttığı görüşü ağırlık kazanmaktadır. Ancak fikri olmadığını beyan edenlerin oranı da azımsanmayacak oran olarak görülebilir.

Tablo 4. Turizmin İçinde bulunduğunuz toplumda yoksulluğu azaltıp-azaltmadığına dair görüşler.

Cevaplar	N	(%)
Fikrim Yok	22	15,3
Hayır	58	40,3
Evet	64	44,4
Toplam	144	100

Tablo 5'de Katılımcıların Elazığ ilinde turizm gelişmesi sonucunda %38,8'i yeni istihdam alanları sunacağını, %26,3'ü yörenin tanınırlığını arttıracığını belirtmelerine rağmen, %7,6'sı "Altyapı ve üstyapının geliştirilmesini sağlar", %11,8'i "Sosyo-kültürel gelişmeye ivme kazandırır", %8,3'ü "Dolaylı istihdam" ve %7,2'si "Dolaylı

üretim artışı (diğer sektörler)” ifadelerinin ilde turizmin gelişmesi noktasında en çok hangi alanlara katkı sunacağını belirtmişlerdir.

Tablo 5. Turizmin Sağladığı Faydalar.

Cevaplar	N	(%)
Dolaylı üretim artışı (diğer sektörler)	10	7,2
Altyapı ve üstyapının geliştirilmesini sağlar	11	7,6
Dolaylı istihdam	12	8,3
Sosyo-kültürel gelişmeye ivme kazandırır	17	11,8
Yörenin tanınırlığını artırır	38	26,3
Yeni istihdam alanları sunar	56	38,8
Toplam	144	100

Tablo 6’da Elazığ ilinin kalkınmasında turizmin yatırım yapılması halinde faydalı olacağı görüş ve düşüncesi (%74,3) önemli oranda kabul görmektedir. Özbek (2012)’in yapmış olduğu çalışmada Şanlıurfa ve Diyarbakır illerinde uzun vade döneminde istihdama çözüm olabileceği sonucu ile örtüşmektedir.

Tablo 6. Elazığ İlinin Kalkınması İçin Turizm Ne Ölçüde Faydalıdır ifadesine dair görüşler

Cevaplar	N	(%)
Faydalı değildir	4	2,8
Fikrim yok	8	5,6
Faydalıdır	25	17,4
Yatırım yapılırsa faydalı olabilir	107	74,3
Toplam	144	100

Tablo 7’de Elazığ ili kentsel nüfus yapısına sahip bir ildir. 2018 yılı kent nüfusu 428.667 iken, aynı yıl kırsal nüfus 166.971’dir.

Tablo 7. Elazığ İli 2018 Yılı Kır-Kent Nüfus Bilgileri (Bin Kişi) (Kaynak: URL-6, 2019).

	Toplam Nüfus	Kırsal Nüfus	Kent Nüfusu	Kırsal Nüfus Oranı (%)	Kentsel Nüfus Oranı (%)
Elazığ	595.638	166.971	428.667	28	72

Tablo 8’de Elazığ ilinde 2019 verilerine göre yatak sayısı 2015’e göre; %63 ‘lük artışla 2230 olmuştur. Bu durum il’de turizmin gelişme gösterdiğini söylemek olanaklı olabilir.

Tablo 8: Elazığ İli 2015-2019 Yılları Konaklama Tesis Bilgileri. (Kaynak: Elazığ İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2019).

Bakanlık Belgeli Konaklama Tesisleri	Turizm Yatırımı Belgeli			Turizm İşletmesi Belgeli		
	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
2015	5	306	620	11	666	1360
2019	3	189	442	20	1096	2230

Tablo 9’da Elazığ ilinde 2018 yılı sonunda toplamda 159.398 turistin, 156.316’sı yerli turisttir. Ortalama geceleme kalış 1.66 gündür.

Tablo 9. Elazığ İli 2018 Yılı Yerli Ve Yabancı Turist Sayıları. (Kaynak: Elazığ İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2019)

Uyruk	Giriş	Geceleme	Ortalama Kalış
Yerli Turist	156.316	258.095	1.65
Yabancı Turist	3.082	6.129	1.99
Toplam	159.398	264.224	1.66

Elazığ ilinin kuzeyinden doğusuna uzanan Keban Baraj Gölü doğal çekicilikleri, kültürel dokusu ve alana yakınlığından ötürü Hazar Gölü-Hazar Baba Dağı Keban Baraj Gölü önemli turizm (ÖTA) alanı olarak tanımlanmaktadır (Fırat Kalkınma Ajansı, 2012). Elazığ ili kırsal kalkınma kapsamında desteklenen (IPARD-I) sektörler içerisinde “Kırsal Turizm ve Rekreasyon Faaliyetleri” de 7 adet projeye ödenen hibe miktarı 2.843.118,13 TL’dir (TKDK Elazığ İl Koordinatörlüğü 2019).

5. Sonuç

Yapılan çalışmada Elazığ ilinde yoksul yanlısı turizmin kırsal bölgedeki kalkınmaya olan etkisi irdelenmiştir. Bu amaçla anket turizm paydaşlarına (kamu kurumları, fırat kalkınma ajansı, oda temsilcisi, otel ve seyahat acente işletmecileri, üniversite) uygulanmıştır Eğitim düzeyinin yüksek olması soruya cevap verenlerin konuyu anlamalarında ve değerlendirmelerinde daha objektif olmalarına neden olduğu kanaatini yaratmaktadır.

İldeki turizm gelişmesinin bölgesel kalkınmada öncelikle yeni istihdam alanları yaratacağı gelmektedir. İstihdam yaratmadan sonra yörenin tanınırlığına yapacağı katkı ikinci sırada yer almaktadır. İldeki turizm gelişmesinin bölgesel kalkınma katkısı anlamında sosyo-kültürel gelişmeye ivme kazandırmasında ön plana çıktığı gözlenmektedir.

Turizm endüstrisi ülkeler için önemli ekonomik faaliyet alanlarından bir tanesidir. Sektörler içerisinde istihdam imkanı sağlama gücünün diğer sektörlerle nazaran düşük olması, istihdam alanlarına sunacağı büyük çarpan etkisi ile yoksulluğu giderdemede katalizör görevi görebileceği baskın olmasada söylenebilir.

Yoksulluğun bir kader olmasının önüne geçilmesi amacıyla kırsal kalkınmada bir araç olarak turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi ve oluşturulması ile sorunun çözümü yoluna gidilebilir. Bu amaçla yapılan çalışmada kırsal kalkınmada yoksul yanlısı turizmin etkisinin nasıl ve ne ölçüde olacağı tahminler ve görüşlerle belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma sonucunda turizmin yoksulluğu azalttığı görüşü baskın olmasada turizmin yoksulluğu azaltmada yaptığı katkının hiç de yadsınamayacak bir oran (%44,4) olduğu da söylenebilir. Böylece Anwar (2012)’ın Bangladeş’te yapmış olduğu çalışmada turizmin yoksulluğu azalttığını (%78) ve çalışmanın sonucu ile örtüştüğü görülmektedir.

Böylece kırsal alandaki üretim çarklarını harekete geçirerek tarım dışı alanlardaki kişilere doğal hayatlarının dışına çıkarılmadan gelir yaratan faaliyetler ile istihdam ortamı yaratılmış olabilecektir.

Kaynakça

1. **Ashley, C., Boyd, C. ve Goodwin, H. (2000)**. Pro-Poor Tourism: Putting Poverty At The Herat Of The Tourism Agenda. Natural Resource Perspective, 2.
2. **AKTOB. (2014)** Akdeniz Turistik Otelciler ve İşletmeciler Birliği; 2023’e Doğru Türkiye’de Turizmin 100 Yılı-Turizm Sektörünün Yapısı, Büyüklüğü ve Ekonomiye Katkısı. Antalya.
3. **Anwar, M. (2012)**. Poverty Alleviation Through Sustainable Tourism: A Critical Analysis Of Pro-Poor Tourism And Implications For Sustainability In Bangladesh. Malaysia: Unpublished Ph.D.Thesis. Ritsumeikan Asia Pacific.
4. **Bowden, J. (2005)**. Pro-Poor Tourism and the Chinese Experience. Asi Pacific Journal of Tourism Research, 10(4), 379-398.
5. **Cengiz, G. ve Akkuş, Ç. (2012)**. Kırsal Turizm Kapsamında Yöre Halkının Kalkındırılması: Erzurum Örneği. KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 14(22),62.
6. **Çeken, H.(2008)**. Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Üzerine Bir İnceleme. Afyonkocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 10(2),294.
7. **Çetin, Z. (2012)**. Yoksulluğu Azaltmada Yeni Bir Yaklaşım: Yoksul-Yanlı Turizm. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(11),101.
8. **DPT. (2006)**. Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2007-2013). Devlet Planlama Teşkilatı. Ankara: Resmi Gazete (26070).
9. **Elazığ İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2019)**. 13.03.2019 tarih ve 20676206-622.03-E.223816 sayılı Bilgi ve Belge Talepleri yazısı.
10. **Fırat Kalkınma Ajansı. (2012)**. TRB1 Bölgesi Sürdürülebilir Turizm Stratejisi ve Eylem Planı Nihai Rapor. Malatya.
11. **Fırat Kalkınma Ajansı. (2014)**. TRB1 Bölge Planı (Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli) 2014-2023. Malatya.

12. **Güder, G.(1998)**. Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Politikaları ve Değişim Eğilimleri. <http://www.zmo.org.tr>. Erişim Tarihi: 10 Eylül 2018.
13. **Kafa, N. (2014)**. Kırsal Kalkınma Aracı Olarak Yoksul Yanlısı Turizm Yaklaşımı: Edremit Körfez Örneği (Doktora Tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Balıkesir.
14. **Karacan, R. (2017)**. Kapitalist Ekonomide Gelir Dağılımı ve Yoksulluk Türkiye Örneği. İstanbul: Yalın Yayıncılık.
15. **Launch, T. (2005)**. Connecting East Asia: A New Framework for Infrastructure. Mandaluyong: Asian Development Bank.
16. **Lewis, A. ve Brown, T.(2007)**. Pro-Poor Tourism: A Vehicle For Development In Trinida & Tobago. Paper at the Conference on Crisis, Chaos and Change (p.1-22). Trinidad: SALİSES.
17. **Mıkaeili, M. ve Memlük, Y.(2013)**. Kırsal Turizm ve Kültürel Turizmin Bütünleşmesi ve Kırsal Sürdürülebilir Kalkınma. Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi, 2, s.90.
18. **OXFAM. (2019)**. Public Good Or Private Wealth. Oxford:Published by Oxfam GB for Oxfam International.
19. **Samırkaş, M. ve Bahar, O.(2013)**. Turizm, Yoksulluk ve Bölgesel Gelişmişlik Farklılıkları. Ankara: Detay yayıncılık. Genel yayın no:538.
20. **Özbek, A. (2012)**. Turizmde Sosyal Yaklaşım: Yoksul Yanlısı Turizm. Karacadağ Bölgesel Kalkınma Dergisi, 86-87.
21. **Özkök, F. (2006)**. Yoksulluğun Azaltılmasında Turizmin Yeri.Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 5(15)85-98.
22. **Spenceley, A., Ashley, C. ve Kock, M. (2009)**. Tourism-Led Poverty Reduction Programme. ITC,34-35.
23. **T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü. (2018)**. Malatya-Elazığ-Bingöl-Tunceli Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Açıklama Raporu. Ankara.
24. **T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2007)**. 2023 Türkiye Turizm Stratejisi. Ankara.
25. **T.C. Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Koordinatörlüğü. (2019)**. TKDK Elazığ İl Koordinatörlüğü Ödeme ve Talep İşlem Birimi'nin 21.02.019 tarihli bilgi yazısı.
26. **TÜROFED. (2018)**. Türkiye Otelciler Federasyonu Turizm Raporu. Ankara:TÜROFED.
27. **Uzunpınar, A. (2008)**. Katılım Öncesi AB Kırsal Kalkınma Politikası ve Türkiye'de Uygulanacak IPARD Programı Kapsamında Proje Hazırlama, Değerlendirme ve Seçim Süreci (Uzmanlık Tezi). Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı.
28. **Vural, H. (2019)**. Bingöl İlçalar Beldesi ve Yakın Çevresinin Peyzaj Özellikleri ve Kırsal Turizm Potansiyeli. Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 9(17), 384.
29. **Yıldız,Z. (2011)**. Turizmin Sektörünün Gelişimi ve İstihdam Üzerindeki Etkisi. Vizyon Dergisi, 3(5), 54-71.
30. **World Bank. (2003)**. Reaching the Rural Poor: A Renewed Strategy for Rural Development. Washington: The World Bank.
31. **Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013)**. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Şeçkin Yayıncılık.
32. **URL-1 (2019)**. <https://www.yenisafak.com/dunya/2-milyar-kisi-yoksul-3390708>
33. **URL-2 (2019)**. <http://www.unicankara.org.tr/language/tr/yoksullugun-yok-edilmesi-ve-refahin-esit-paylasimi-icin-surdurulebilir-kalkinma-hedefleri/#.XfoUqdL7S70>
34. **URL-3 (2019)**. TÜİK: <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>
35. **URL-4 (2017)**. TÜİK Hanehalkı İşgücü Anketi Verileri
36. **URL-4 (2019)**.<http://elazigkulturturizm.gov.tr/TR-100625/ulasim.html>
37. **URL-5 (2019)**.TÜİK: http://tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059